

dalmi formával. Az egyháznak ez a jogi jellege hozza magával az egyház-kormányzás munkáját. De nem lehet megfedkeznie egy pillanatig sem, hogy a kormányzó munka sem lehet más, mint szolgálat. Az egyház kormányzása csak annyiban nyer létjogot, amennyiben a többi munkája érdekében történik, ha azoknak szolgál, és nem lesz úrrá az egyházban.

Az egyház emberi intézmény, még ha Isten ügyét szolgálja is, mert az emberre néz, őt akarja jobbá és igazabbá, más szóval Isten gyermekévé tenni. Ha hivatását komolyan veszi, úgy a külső forma felett diadalmaskodik a belső tartalom, az intézmény felett a valláserkölcsi életformát adó lelki közösség.

VETÉSI LÁSZLÓ

„LÉLEKTŐL LÉLEKIG” MISSZIÓ AZ ERDÉLYI ÉS A REGÁTI SZÓRVÁNYOKBAN*

Erdélyi lelkészekkel és egyetemista fiatalokkal, munkatársaimmal lassan egy évtizede igen izgalmas és kalandos szórványmissziói munkát végzünk. Az ismeretlen Regát és Erdély mentésének munkásai és pusztulásának tanúi vagyunk. Olyan munka és terület ez, amely példátlan a Kárpát-medence magyar missziójában. Életmentés a „holtak házában”. Elsősorban erről a szolgálatról szeretnék én itt most beszámolót készíteni.

Előzmények

A kolozsvári Protestáns Teológia református, unitárius és evangélikus hallgatóival – a *Diaszpóra Alapítvány* jogi keretei között és az erdélyi református egyházkerület és a többi erdélyi történelmi magyar egyházak támogatásával – immár több mint egy évtizede rendszeresen veszünk részt szórványgondozó munkában. Lelkész nélküli gyülekezetekben, szórványközösségekben szolgálunk, családokat látogatunk, a gyermekekkel és az ifjúsággal foglalkozunk, a nyári szünidőkben gyülekezetekbe látogatunk, és missziós heteket tartunk. Ennek a munkának keretei között dolgoztuk ki a „**lélektől lélekig misszió munkaprogramját**”, amely tervszerűen és átgondoltan veszi számba a peremeken élőket, és gondoskodik hitbeli, nyelvi rehabilitációjukról.

A lélektől lélekig missziói program egyik alapelve az, hogy teljes egészében egyházi, gyülekezeti, a lelkészek megkerülése nélkül. Felekezet közötti, tehát minden egyházat igyekszünk bevonni, mert a közösségi, kisebbségi gondok felekezet felettiek.

---

* Elhangzott Esztergomban az Egyházaink az ezredfordulón című konferencián

Missziói szolgálatunk alapvetően három csoporttípusba osztható. A megkereső, *számbavételező* program, amelyet először és elsősorban az ismeretlen *Kárpátokon kívüli* területeken gyakoroltunk, a erdélyi *nagyvárosi misszió*, az ott élő magyarság megkeresése, feltérképezése, és a kisebb erdélyi régiókat, megyéket, tájegységeket bejáró *regionális misszió*, ahol komplex gyülekezeti, kulturális, oktatási és egyéb programokat végzünk.

MAGYAROK NYOMÁBAN

I. Regáti teológusmisszió: Havasalföld, Moldva, Dobrudzsa – 1996–1999

1996 év nyarán Havasalföldre, majd 1997-ben e terület mellett Moldvába és Dobrudzsába indultunk el a kolozsvári teológusokkal magyarság-összeíró misszióba.

1996 év nyarán *Havasalföld magyarságát* látogattuk meg, és ott végeztünk számbavételi és lelkigondozói munkát. A 32 teológus az ott szolgáló lelkészek szakmai irányításával a Bărăganon kívül minden dél-romániai megyébe és minden jelentősebb városba ellátogatott. Ennek folytatásaként, 1997 év nyarán 47 fiatal teológus és lelkész 7 csapatban a másik nagy területet, *Moldvát, Bukovinát és Dobrudzsát mérte fel*, meglátogatva minden várost és nagyobb települést. Ez a román királyságnak, Regátnak nevezett régió egy teljesen sajátos területét és ismeretlen rétegét képezi a romániai magyarságnak. Az elmúlt évtizedekben az itt élő magyarok munkahellyel, családdal, erőszakos kinevezéssel és más okokból kifolyólag telepedtek le ebben a nagy román tengerben. Mi itt tudatosan csak a kitelepedettekkel foglalkoztunk, és nem terjedtünk ki a csángókra, mert az egy egészen más missziói program kialakítását és kidolgozását igényli.

Mindkét missziói utunk *hármás kitekintésű volt*, és ezt akkor és azóta továbbra is tudatosan vállaljuk: egyik arca azokra nézett, *akiket megkerestünk*, a másik azoknak a fiataloknak oktatására, nevelésére, tapasztalatszerzésére tekintett, *akik részt vettek* benne. A harmadik arca arra az egyetemes és erdélyi magyar egyházra, *amely támogatásával*, anyagi teherhordozásával, szeretetével és imádságával kísérte.

A fiatalokat négyes csoportokba osztottuk. A csoporton belül mindenki kiemelt feladatot is kapott. Volt egy **csoporthatározó**, egy gépkocsiért felelős **sofőr**, a konyhai szolgálatot teljesítő **szakács** és a mindenről rendszeresen naplót vezető **krónikás**.

A regáti missziót mi nem véletlenül az apostolok munkájához hasonlítottuk, ahol egy-egy csapat megérkezett egy-egy területre, és meg kellett keresnie azokat, akik az 1992-es román népszámláláskor magyarnak vallották magukat. A csoportok kezében ott volt a helységben élő, az eddig ismert, vagy az egyházak által nyilvántartásban tartott magyarok neve és esetleg címe, de elsősorban a hivatalos állami statisztikai nyilvántartások. Legtöbbször semmi más nem volt, csak egy lélekszám, pl. Krajova: 302 magyar. Ei

tudja valaki képzelni, hogy lehet itt 350 ezer román között magyarokat keresni? Tűt a szénakazalban. Az ismert címek felkeresése mellett a telefonkönyves és utcai, lépcsőházi tájékozódás módszereivel próbáltuk tovább keresni az ott élőket. A fiatalokat előre felkészítettük, de mindenki előtt szabad tér nyílt arra, hogy a kereső munkában önálló ötletekkel kibontakozzék. Elsőként tehát megkeresték a magyar nevűeket, becsengettek hozzájuk, érdeklődtek anyanyelvi és vallási hovatartozásuk felől. Felírták adataikat nyilvántartási lapokat töltöttek ki, további magyar ismerőseik felől érdeklődtek, valakinek a házában megszervezték a minden esti áhítatot, istentiszteletet, ahol a fiatalok lehetőleg hitvallásaik szerint is foglalkoztak velük.

A román Regátban különös és egyedi, teljesen ismeretlen világ tárult fel, megrázó életrészek nyíltak meg előttünk. Ez a világ, az ott élőkkel való találkozás semmilyen más eddigi magyarságélményhez nem hasonlítható. Bekopogni olyan magyarokhoz, ahol soha nem járt magyar egyházi személy, olyanokkal beszélgetni, akik évtizedek óta nem beszélhettek magyarul. A le-robbant és elhanyagolt regáti tömbház-lakásokban olyan magyaroknak és magyar cigányoknak, római katolikusoknak, reformátusoknak, unitáriusoknak, evangélikusoknak tartottunk istentiszteleteket, akik évtizedek óta nem voltak, nem vehettek részt magyar nyelvű szolgálatokon. Talán Juliánus barát érezhetett ilyet, amikor őseinket megtalálta. Az öröm mellett azonban ott volt bennünk a szomorúság és bennük a nagy keserűség és vád. Ezt többen is megfogalmazták. Az egyik egy számonkérő kérdés: **hol voltatok eddig?** A másik egy súlyos vád: **Későn jöttetek.** Valóban, útjaink egyik nagy tanulsága az volt, hogy végzetesen mulasztottunk, hogy ezt a számbavételt nem végeztük el hamarabb. Itt a házasságkötések döntő többsége vegyes, nincs már magyar második nemzedék. A másik tanulság: a gyűlölet és idegenkedés helyett az a nagy szeretet volt, amellyel minket, nyelvtől és vallástól függetlenül a többségi románság is fogadott. Itt döbrentünk rá arra, hogy Kelet-Európa nagyvárosi lakótelepi népe hallatlanul kiéhezett arra, hogy valaki meglátogassa őket, odafigyeljen rájuk, szeresse őket. Ez adta a későbbi nagyvárosi misszió programjának tervötletét is.

Munkánk eredményeiről, tanulságairól többször is jelentést készítettünk az erdélyi történelmi egyházaknak. Ennek egyik legszebb következménye, hogy új missziós lelkészek kezdhették el munkájukat ezen a területen. A regáti misszió népesség-összeírása irodánknak egy nagy polcot kitevő ékesége. A távolabbi időben folyamatban van az ott kitöltött közel ötszáz felmérő lap adatainak feldolgozása is. De tudatában kell lennünk annak, hogy ezeknek nem irodapolcokon kell pihenniük. E munkát egyrészt folytatni kell, követnie kell egy hatalmas lelkigondozói szolgálatnak, folyamatos kapcsolattartásnak. Sokkal rendszeresebben volna szükség levélváltásra, évközi utakat is szükség volna szervezni, hisz ezek az ott megkeresett családok egy kicsit a teológusok családjai, gyermekei is, de a munka nagyobb része az ott szolgáló lelkészek feladata kell legyen. Mi megértettük azt, hogy nem mentesíthetjük a parókus lelkészeket a munka, a felelősség és a számonkérés

alól. A teológus ifjúság a kapcsolattartás érdekében alapította a *Levél* című missziós lapot, amely 1996 karácsonyától rendszeresen jelentkezik, és posztazzuk megkeresetteinknek, családjainknak a nagyobb egyházi ünnepekre. Missziói utjainkról filmbeszámoló és riportanyag is készült.

II. Bánsági misszió 1998. június-július

Az 1998-as év nyarán és őszén a Protestáns Teológia és a Vallástanárképző Fakultás ifjúságával két nagyszabású – a regátihoz hasonló felmérő - missziói munkában folytattuk szolgálatunkat. Június végén, július elején az egyiket a **temesi és szörényi Bánságban** levő szigetfalvakba, a másikat pedig szeptemberben a **Zsil-völgye** bányászvárosainak magyar gyülekezeteibe.

A bánsági csapatokat 9 munkaterületre osztottuk szét a kijelölt területen, Arad, Temes és Krassó-Szörény megyék falvaiba, városaiba, valamint egy református és unitárius városfelmérő csapatot Temesvárra. A misszió rendjén rendszeresek voltak a családlátogatások, beteggondozások. Az általunk meglátogatott területek szinte mindegyikén folyamatosan tartottunk istentiszteletet, nagyhetet, gyülekezeti ünnepélyeket, és igyekeztünk lelkigondozni is az ott élő magyarokat. Szinte mindenütt külön foglalkoztunk a gyermekekkel és a fiatalokkal, ünnepélyeket szerveztünk, sőt a teológusok még arra is vállalkoztak, hogy a beteget, öreget a templomba szállítsák istentiszteletre. Minden településen minden megkeresett magyar protestáns családról *család-nyilvántartási lapot* töltöttünk ki, mely tartalmazza a legfontosabb adatokat, a vallási hovatartozást, a származást, nyelvi helyzetet és a gyermekek adatait is. A misszió során nyilvántartásba vett 396 családnak kb. 80 %-a „újonnan felfedezett” magyar.

III. Zsil-völgyi misszió – 1998

A regáti és bánsági missziói munka folytatása mellett nem felejtkeztünk el arról sem, hogy *Erdély nagyobb városaiban* és településein a regátinál jóval nagyobb számban élnek vallási, nyelvi veszélyhelyzetben magyarok, akiket épp olyan, vagy talán még fontosabb lenne számba venni, lelkigondozni. Sürgősen be kell indítani tehát a *nagyvárosi missziót*. Elsőként Brassóra gondoltunk, majd többszöri átbeszélgetés után, mintegy kísérletként, 1998 szeptemberében a Zsil-völgyére esett a választásunk. A nagyszerűnek tűnő tervek ellenére a Zsil-völgyi misszió beindításában és megszervezésében is példátlan nehézségekkel kellett megküzdenünk. Sajnos előszervezéseinket késleltette a beígért pénzüsszegek elmaradása is. Még két nappal az indulás előtt minden bizonytalan volt, és mégis, hitesszegetten is, de elindultunk, csakazértis.

A Zsil-völgyi, mintegy 15 ezernyi magyar lelkigondozásában a programok több párhuzamos síkon folytak. Az egyik a gyülekezeti felmérő munka, számbavétel, az idős és ismeretlen családok megkeresése és nyilvántartásba vétele, felmérés a családokról és szociális helyzetükről, a települések teljes átfésülése, lelkigondozás. A másik az iskolák meglátogatása, gyermekössze-

írás, foglalkoztatás, ifjúsági program, kirándulás stb. A harmadik a templomi program, nagyhét, minden este istentisztelet. A negyedik a művelődési program, bábosok, színjátszók kiszállítása, előadásaik megszervezése, találkozók Kányádi Sándorral. Végül a magyarság helyi vezetői és Hunyad megye magyar alispánjának jelenlétében mindent zárt egy egész völgyet átfogó értelmiségi találkozó, kiértékelő.

IV. Szeben és Brassó megyei regionális munka, tanulságok

Az előző évek összes tapasztalatát és eredményét mintegy összesítve szerveztük meg 1999 nyarán a Szeben és Brassó megyei regionális missziót. A terület minden jelentősebb települését csoportmunkában átfogó tevékenységünkben benne volt a kistelepülés lelkigondozásától a gyermek és ifjúsági programokon át a művelődésszervezés és nagyvárosi misszióig minden eddigi eredményünk. Ha eddig lettek volna is kételyeink e munka fontosságát illetően, mostani tapasztalatainkkal a hátunk mögött egészen bizonyosak voltunk afelől, hogy e missziókat nem csak folytatni, de *rendszeresíteni kellene*, és kiszélesíteni országos gyülekezeti mozgalommá. A teológusok aggódva fogalmazták meg annak a veszélyét is, hogy *van-e értelme munkánknak*, ha felmérésünk csak halott adatbázis, ha élő lelkigondozás nem követi e munkát, ha nincs folytatás, mert így értelmetlen minden kiadás és fáradozás. A fiatalok tehát *nem vállalhatják fel a lelkészek helyetti munkát*, csak a frissítést, ébresztést, hogy ezután a helyi értelmiség, egyház könnyebben dolgozhasson. A továbbiakban pedig nem csak folytatni kell, de csökkenteni benne a kampányszerűséget, és úgy szervezni folyamatossá e missziót, hogy e programokban még erőteljesebben és folyamatosan is jelen legyen a lelkigondozó, a számba vevő, a gyermek és ifjúságfoglalkoztató, a közművelődést teremtő, az értelmiséget összefogó, lelkesítő, bátorító és szakmai tanácsokat is nyújtó erő.

Minden utunk után a bejárt terület helyzetéről, élményeinkről, munkánk eredményeiről és tanulságairól részletes jelentést készítettünk az érintett egyházaknak. Itt mindig jeleztük a tennivalókat, elsősorban azt, hogy sürgősen folytatni kell a számbavételt, mely nem lehet egy-két hetes missziói kampány csupán, hanem a lelkészek rendszeres gyülekezeti látogatása. Világossá vált, hogy az egész romániai szórványmagyar gondozás és misszió megszervezésében is teljes egészében illúziómentesen, a realitás talaján állva kell tervezni és tovább gondolkodni. Erre is érvényes a *tervszerűség, a dinamizmus, a takarékoság és az átmenetiség, fegyelemgyakorlás elve*. Sajnos a regáti, bánági és erdélyi magyar szórványság megtartásánál sem lehet hosszabb időre berendezkedni - különösen nem a telepes, vándor népességű szórványok esetében -, mert hatalmas méretű a mozgás, az el- és hazaköltözés. Emellett pedig a második és a harmadik nemzedék komoly értékválságban és nyelvváltásban szenved. A misszió szervezésének teljes értékkel követnie kell a népesség mobilitását és a probléma-megoldások dinamizmusát. Végül pedig a legszigorúbban fel kell számolni minden szolgálati hanyagságot.

Az elmúlt évek tapasztalatai alapján egyre többen figyelmeztettek arra is, hogy új missziós programot kell kidolgoznunk, újabb terveket és átfogóbb koncepciót kell kiépítenünk. A Zsil-völgyi misszióknban és utána is rá kellett döbennünk arra, hogy a nyelvi és gyülekezeti megmaradás nagy sorskérdései elsősorban a megélhetés keresésével **nagyvárosokba** kényszerített magyar tömegeket veszélyezteti, akik elszigetelődnek, és egyre erőteljesebben veszik fel környezetük többségének nyelvét, sőt iskoláztatási és vallásgyakorlási szokásait is. Több mint negyedszázada Erdély magyarságának több mint fele nagyvárosainkban él, és köztük jelentős hányadához semmilyen anyanyelvi élmény, információ nem jut el. Sajnos ezek a tömegek már nem tagolódhatnak be saját etnikai közösségükbe, nem találkozhatnak egymással, és elveszítik kollektív magyar élményeiket is. Képzeljük el annak a nagyvárosi, lakótelepi magyar családnak az életét, amely a falusi otthon után már a munkahelyén, utcán, kisközösségben is alig beszélhet magyarul. Természetes környezetében is hiányzik a magyar csoportélménye, mindennapi személyközi, baráti és műrokonni kapcsolatai már szinte biztos, hogy nem anyanyelvi környezethez kötődnek, és minden más funkció a családra szűkül le valameddig. Mert ebben a környezetben szinte természetes, hogy bekövetkezik a teljes *peremterületre szorulás*, a második, harmadik nemzedéknél a vegyes házasság.

A nyelvi veszélyhelyzet sajnos *már utolsó mentővárunkat, a családot ostromolja*. Távlatilag tehát minden áron el kell jutnunk a *veszélyeztetett etnikumú család válságának gyülekezeti kezeléséig*, a nyelvi izolációk feloldásáig. Az egyik cél tehát az, hogy be kell lépni a családba, bekopogni az otthonokba, hogy az ott élők megérezzék, hogy tartoznak valakihez és valahová. A cél a *család- és kisközösségek megszilárdítása, megerősítése, közösség-kiépítéssel, oktatással, egyházi közösségek szervezésével*. Ennek pedig peremterületen legfontosabb kerete és otthona az egyház. Annak kell tehát az anyanyelvi közösség terét és otthon-melegét nyújtania.

Magyar csoportélményt nyújtani

Úgy érzékeltük tehát, hogy munkánk egyik nagy további célja a peremterületekre szorult magyarságunk számára *magyar közösségi élmények teremtése*. Olyan *komplex magyar programokat* kell szervezzünk, amelyek közösségi hatásukban eljutnak lehetőleg minden magyarhoz, amelynek rendjén az adott településen élő minden magyar számára hit- és magyarságélményt tudunk nyújtani. Ennek a rétegnek olyan *magyar csoportélményt* kell nyújtani, ahol önazonosságát táplálhatja, éltetheti, életben tarthatja. Ezekkel a tevékenységekkel kívánánk közelebb hozni egymáshoz az ott élőket. Segíteni őket abban, hogy felfedezzék egymást is, hogy majd önszerveződjenek, hogy ők maguk érezzék szükségét annak, hogy területükön később egymást megkeressék, a magyar kisközösségeket kialakítsák és megteremtsék. Feladatunk tehát az otthoneremtés a családban és a gyülekezet szeretetközösségében.

De nem szabad őket semmilyen területen magukra hagyni. Az anyanyelvi oktatást, művelődést, keresztény lelkigondozást, kisebbségi értékeket nagy presztízsértékű személyekkel, intézményekkel, közösségi élménnyel is kell hitelesíteni. Az ő jelentőségük épp egyetemes jelképértékeikben van.

Ezen az úton kezdtünk el járni fától fáig, embertől emberig, ezért ez a mozgalom címe is: „*lélektől lélekig*”.

A misszió résztvevői

A lélektől lélekig vezető mozgalom legfontosabb missziós ereje a Teológiák (elsősorban a gyulafehérvári Hittudományi Főiskola, a kolozsvári Protestáns Teológia), az egyházi jellegű főiskolák és szakképző intézetek, kántorképzők, nővérképzők ifjúsága. Egyházainkban ők képviselnek olyan friss és lendületes erőt, amely képes kimozdítani gyülekezeteinket a bemerevítő beidegződésekből, és újító erőt jelenthetnek egyházi életünkben. Ezen a területen hatalmas emberi erőforrásokkal rendelkezünk, amelyek mindaddig csak tartalékok lesznek, amíg nem mozgósítjuk őket.

A szóránymisszió és kisközösségi rehabilitáció az egyetlen olyan terület lenne, ahol végre összefoghatnánk összes egyházi intézményeink fiataljai, vallástól függetlenül, ugyanannak a közös célnak érdekében. Együtt kell munkába indulnunk a lelkekért. Ehhez azonban az egyházaknak le kellene vetkőzniük az elszigeteltségeiket, féltékenységeiket, sőt, önzéseiket. Össze kellene szedniük erejüket, teljes hadrendbe kell állniuk munkájukért, egy másfajta misszióért. Hatalmas erőpróba ez, **amelyhez fogható közös vállalkozása nem volt még a hazai egyházainknak és intézményeinknek.** Sajnos az együttműködés szándékában komoly hiányosságok és mulasztások vannak.

Az egyháziak mellett azonban meg kell szólítani mindenkit. Egyetemeink fiataljait, színészeinket, színjátszóinkat, tudósainkat, szakembereinket, orvosokat, olyan közéleti, közművelődési személyiségeket, akik erdélyi és egyetemes magyarságunknak is szimbólumai, akiknek jelenléte túllépi a kulturális élmény területét, és *erőforrásokat gyűjtő, erősítő és teremtő magyarságélményig vezet.* Ezek missziója a *kisebbségi érték- és reményteremtés missziója*, a jövőbe vetett hit felébresztésének küldetése.

LEGFONTOSABB TENNIVALÓK

A lélektől lélekig misszió nagyon fontos program, de tudjuk, hogy nem elég. Nagy és merész lépésekre van szükség, hogy a közöttük való szolgálat valóban mentés lehessen. *A szóránymentésnek valóban teljes rehabilitációnak és vitalizációnak kell lennie,* hit- és öntudaterősítő programnak, melynek át kell fognia a teljes kisközösségi életet. Mi már régen kidolgoztunk egy részletes szóránymentési tervet, amely az intézményesítés, az anyanyelvi oktatás, művelődés, tudományos felmérő, gazdasági feladatok, népfőiskola,

gyülekezeti lelkigondozás, értelmiségtelepítés, közösségszervezés, testvér-közösségi kapcsolatok, tömb és szórvány egymásra találása minden részletére kiterjed.

Feladatok a templomon kívül is!

Egyre többet foglalkoztatott az a kérdés is, hogy népegyházi szerveződésekben gyülekezeteink hitvalló, templomos közössége és az alkalmi keresztény és az egyháztalan nagy tömegek között hatalmas űr tátong, amelyet valahogyan áthidalni kellene. Világossá vált előttünk az is, hogy egyre nagyobb lesz a gyülekezeti és hitélet peremterületeire szorultak tömege, akik egyben az anyanyelv és kultúra peremterületein is élnek, és egyre inkább ki-fele szorulnak. A vegyes nyelvi közegben, vagy épp a teljes hátrányos nyelvi környezetben szolgáló számára *dolgozza ki az egyház a templomon, a szakrális kereten túlnövő misszióját*, a peremmagyarság felé is nyitó gyülekezet missziós modelljét. Az egyre fogyatkozó és lankadó egyháziasságban, a templomjárásban beálló lanyhulásban egyre hatalmasabb az a réteg, amelynek csak formális, alkalmi, ünnepi vagy szolgáltatási kapcsolata van gyülekezetével, vagy egyáltalán nincs szüksége egyházi közösségre. Sajnos pedig be kell látnunk, hogy ez esetben **a gyülekezeti közösségből való kiesés egyik első jele az etnikai közösségből való kiesésnek is.** Ezek a csoportok mára már több tízezreket kitevő hatalmas tömegeket jelentenek. Ezeket a rétegeket, ha szakrális szinten már nem is, de keresztény *szolgáltatási szinten* mindenképpen be- és visszakapcsolják gyülekezetükhöz. Itt jön egyházainknak kiterjedt társadalmi kötelezettsége és feladata. Ezt szolgálják a megszámlálhatatlan gyülekezeti otthonok, gyógyszertárak, szabadidő-központok, gyermekfoglalkoztató intézmények, klubszerű tevékenységek, az oktató, iskolateremtő egyház (Déva, Zsobok, Köhalm, Gyimesfelsőlok, Szászrégen), a vállalkozásban való segítség (KIDA, LÁM), az árva és utcagyermek misszió (Csibész, Eutichus, Zsobok), öreggondozás (Bágyon, Kolozsmonostor). Itt az egyház nem egy igeszolgálatától idegen feladatot végez, hanem végzi a Zákus-történet záróüzenetét: „*megkeresi és megtartja, ami elveszett*”. Ki kell nyitni a segítség, a támogatás kaput mindenki fele. Az egyház így lesz etnikai csoportéletet, lelki közösséget teremtő, integráló erőt adó a helyi társadalomban. *Így vezet el az út a szakrális egyháztól az anyanyelven szolgáló, a szolgáltató, a közösség és az otthonteremtő egyházig.*

Az egyház lelki és nyelvi otthon – így fogalmaztuk meg a kisebbségi egyház eljövendő szolgáló és közösségteremtő modelljét. Mindannyiunkon áll, hogy valóban az legyen.

ZÁRSZÓ

Témánk utolsó és nagy kérdései egyáltalán nem költőiek. Meddig, miből és hogyan tovább? Meg kell mondanom, féltő, hogy szeretet, figyelem és tá-

mogatás nélkül minden lelkes szórványmunkás, és mi is elfáradunk. Fiatal munkatársaim gyakran teszik fel a kérdést: van-e értelme, meddig bírhatjuk? Egy egész nemzet évszázados mulasztásait lehet néhány év alatt pótolni?

A Diaszpóra Alapítvány Erdélyben ma az egyedüli országos hatásugárú, egyházi alapítású szórványgondozó alapítvány. A „lélektől lélekig misszió” az egyedüli központilag, átgondoltan, rendszeresen szervezett, a hátrányos etnikai helyzetű családba és kisközösségbe leérkező magyarság-rehabilitációs program ma Romániában. Nagy szegénység bizonyítéka ez.

A többszörösen hátrányos helyzetű kisebbségi magyarság jövője a Kárpát-medencében attól függ, hogy sikerül-e nyelvi, etnikai és keresztény tartalmakkal erősíteni az individualizálódott magyarságot, és a nagy nyelvi magányból a tömb- és egyetemes magyarság összefogásával, értékeinek utánpótlásával sikerül-e bekapcsolnunk az egymáshoz tartozás nagy nyelvi szeretetközösségébe.

A peremmagyarság jövője attól is függ, hogy ehhez össze tudunk-e fogni, és a munkát tudjuk-e kellően intézményesíteni. Megszületik-e végre egy olyan intézmény, amely kiemelten e komplex kérdésekkel foglalkozik? Az anyaországnak lesz-e pénze a szórványmagyarság kiscsoportjainak, a városnak és maradék falvak népének intézményes lelkigondozására?

Az erdélyi magyar lelkészi kar mindig elismeréssel értékeli, hogy a romániai és egyetemes magyarság vezetőségének egésze, az RMDSZ, az anyaország és egyházaink csúcavezetése a lelkészek és gyülekezetek felé úgy tekint, mint a szórványgondozás legfőbb munkásai, támaszai, biztosítékai felé. Ugyanakkor fájdalommal kell nyugtáznunk, hogy magyarságunk vezetése ebben teljes mértékben meg is nyugtatta magát és lelkiismeretét, és történelmi egyházainkat ebben a küzdelemben szinte teljes egészében magukra hagyta. **Pedig a peremmagyarság sorsa az egész Kárpát-medencében nem lehet egyházi belügy.** Ha pedig ez így van, akkor e legszélsőbb szélek fenntartására közösen és együttes erőből kell áldozatokat hoznunk.

Szomorú szívvel kell itt is megállapítanom, hogy **a romániai magyarságnak ma, a változások után tíz évvel sincs egyetlen olyan főállású alkalmazottja, aki a szórványgondokat koordinálná. Ez az ügy, félmillió romániai magyar sajátos helyzete és gondja nem érdemelte meg a tervszerű intézmény megteremtését és annak támogatását.**

Az anyaországnak is pontosan számot kell vetnie azzal, hogy milyen határon túli magyarságot akar, és benne milyen jövőt szán a szórványmagyarságnak. Pénzeket kell elkülönítenie tervekre, kutatásra, tervezésre és segítsé-
re. Tudjuk, hogy a terveket és saját jövőképünket nekünk kell megalkotnunk és megfogalmaznunk, de neki és a nemzet egészének is színt kell vallania. Olyan magyarságot akar-e, amely kitelepszik és az anyaország évtizedek óta veszteségeket mutató demográfiai vagy szürkeállomány-hiányát pótolja, vagy élő határon túli magyar közösségeket? Ha ez utóbbit, akkor életben ma-

radásunkhoz tervszerű támogatást kell nyújtania az öfenntartó közösségek, az iskolák, a közművelődés, az egyházak fennmaradásához.

A szórvány egy nemzet öregkora. Az erdélyi maradékszórvány ezer év alatti és utáni megvénhedésünk, kifáradásunk és térvesztésünk otthona. Nagy nemzeti érzékület ez, ahol lelassul, majd elhal lassan a vérkeringés, bekövetkezik önazonosságunk végtagjainak eléréstelenedése. Szomorú, amikor népünknek jelentős része így várja a felszámolódás, a beolvadás beteljesedését. Így épülnek le egy néptörődék emberi méltóságához illő értékei és távlatai. **A szórványlét emlékeztetkiesés,** ahol csak múlt van, a távlatok, a tervezés hiánya, a „*mit hogy csináljunk?*” szomorú beletörődése. De aki az öregeket nem becsüli, a jövőt sem érdemli. Ha nem értékeli a múltat, nem kap Istentől jogot és távlatokat a jövőhöz sem.

A törvényszerű és megállíthatatlan etnikai folyamatokkal nem kívánunk reménytelenül küzdeni. A természetes asszimilációnak megvannak a maga fájdalmas törvényszerűségei. Amivel nem lehet, azzal nem is szabad szembe szállni, a lehetetlennel értelmetlen küzdeni. A jogát senkinek sem vehetjük el, hogy ha úgy kívánja, történelmi folyamatok eredményeként, szabad döntésből is nyelvet, etnikumot és nemzetet váltson, és újat, a többségi környezetét válassza magának. Értelmetlen lenne amúgy is ez a küzdelem. De jaj nekünk, ha a szórványban élők ezt nem szabad döntésből, hanem a mi mulasztásainkból teszik. Mert a világon bárhol élő peremmagyarságnak **meg kell adnunk azt a jogot és lehetőséget is, hogy ha úgy kívánja, önmaga értékeit megőrizze.** Elvárjuk azt, hogy ne erőszak, ne az anyanemzet hanyagsága, hanem hogy ha erre sor kerül, a szabad döntés vezesse az egyént vagy néptörödéket abban, hogy mely nemzeteknek és mikor kívánja identitását átadni. Az etnikumváltásból évszázadok alatt mi is nyertünk. Olyan nagyokat kaptunk szomszédainktól, mint Hunyadi János és Mátyás király, Heltai Gáspár vagy Petőfi Sándor, szerbek, horvátok, szlovákok és zsidók milliója lett nyelvünk és kultúránk része. Itt az ideje, hogy alázatosan elfogadjuk a mieink mássá válását is, ha azok által, akik a mieink voltak, a békeséget és közös értékeinket szolgáljuk.

Tudjuk, hogy az olyan folyamat ellen, amely megállíthatatlan, nem harcolhatunk, de ami még menthető, azért és azokért mindent meg kell tennünk. **Úgy érzem, hogy hazai, anyaországi és egyetemes magyarságunk nem tett meg mindent annak érdekében, hogy a szórványmagyarság jövője kérdésében lelkiismeretét megnyugtathassa.** E mulasztások pedig végzetesek, ha nem lépünk tovább. E sorok írója elődei munkájának méltatlan folytatójaként több mint egy évtizede száznál több újságcikkekben, riportokban, tanulmányokban, dokumentum- és riportfilmekben próbálja meg világgá kürtölni a jajszt. Csak annyit, hogy „ma mi, holnap ti”! Szinte teljesen hiába. Fájdalmas, hogy szinte minden jajkiáltás után marad minden a régiben. A szórványt azonban nem hagyhatjuk magára. Semmilyen itt folyó munka nem maradhat magánkezdeményezés. A legnagyobb kérdés, hogy a kormánysszervek és országos csúcsszervezetek össze tudnak-e fogni és anyagilag is támogatni.

A szórványkérdésben sincs más út, mint az EGYÜTT. Ha van kiút, az csak a közös. Ítélet alatt él mindenki, aki önmagáért él.

A szórványról pedig csak az beszélhet, aki minden nap tesz is értük valamit.

TONK MÁRTON

A VILÁG FELÉ FORDULÓ ISTEN*

– Leszek Kolakowski vallásbölcseleti nézetei –

Ne gondold, hogy értelmed felemelkedhet ahhoz, hogy megismerd Istent. Valójában, amikor Isten, kegyelme által, megvilágítja elmédet, akkor ehhez nincsen szükség természetes fényre. Sőt a természetes fényt előbb ki kell oltani, hogy utána tulajdon fényével Isten világítson...

Echbart mester

Leszek Kolakowski *Ha nincsen Isten* című munkájának¹ tematikáját nehéz lenne valamilyen jól definiált fogalom keretei közé szorítani. Hacsak nem alkalmazzuk a műre – a szerzőhöz hasonlóan – a vallásfilozófia túlföntül tág fogalmát, az olyan lehetséges meghatározások, mint a kereszténység története, a vallásos eszmék története, filozófiai Isten-fogalmak – és a sort folytathatnám – egytől egyik pontatlannak bizonyulnának. Kolakowski ugyanis nem törekszik teljességre a bemutatott kérdések tárgyalásakor, és nem riad vissza a szakirodalomban olykor irrelevánsnak minősített problématicáknak a mű középpontjába való állításától. Ilyen értelemben a mű gondolatmenetének megalapozása, miértje bizonyos mértékben önkényesnek tűnhet, egy alaposabb vizsgálat során azonban felfedezhető benne egy pontosan körvonalazható tematika.

Megfogalmazható a feltételezés, miszerint a mű „Isten önnön fogalmától való elidegenedésének” történetét jeleníti meg. Ez tulajdonképpen azt jelenti, hogy a vallás Isten-fogalma, az eredeti Isten-fogalom a filozófia, valamint a teológia racionalizáló törekvései során elvesztette igazi jelentését: Isten léte elvált lényegétől, s így módon valódi értelme, jelentése kérdőjeleződött meg. Ez persze nem jelenti a Teremtőre vonatkozó racionális megközelítések, Istenbizonyítékok, logikai argumentációk értelmének az elutasítását, csupán a két szférának a radikális szétválasztását. Kolakowski ismételten hangsúlyoz-

---

* Megjelent a Korunk 1999/10-es számában